

15 lazi u koje vjerujemo

Vjerojatno nema naroda koji nije sklon svoju predodžbu svijeta temeljiti na raznim 'popularnim znanjima', spletovima tvrdnji za koje zajednica vjeruje da su nepobitna istina.

Uđe li čovjek u bilo koju gostionicu od Arktika do Patagonije, zateći će penzionere kako slično zažareno raspravljaju o povijesti, sadašnjosti, politici, društvu i susjedima, podupirući svoju raspravu o neka opća znanja oko kojih nema rasprave. Građani Hrvatske nisu po tom ništa bolji i gori od drugih, osim što ih je burna i komplicirana povijest navela da budu možda malo više mitomani od drugih.

Tako se i naša predodžba nas samih, našeg društva i povijesti temelji na lepezi općih 'istina' koje se uvijek iznova ponavljaju u kavani i čekaonici, ali bogme i u kolumnistici, analitičkom novinarstvu, pa i znanosti.

Jurica Pavičić je u Jutarnjem odlučio odabrati petnaest takvih neupitnih 'istina' o kojima više ni ne raspravljamo, a koje, kad se malo bolje prouče, najednom baš i ne izgledaju tako kameno neupitnima.

Ovih petnaest hrvatskih mitova zasigurno nisu jedini, a dobar dio njih zasigurno dijelimo i s drugim narodima, bližim i daljim. Ali, kako se ove mistifikacije prečesto ponavljaju, koji je put potrebno prisjetiti se na kako staklenim nogama leže.

1. Hrvati su bili predziđe kršćanstva

Prema ovoj mistifikaciji, Europa bi morala biti zahvalna Hrvatima, jer da oni nisu zaustavili osmanske prodore i obranili se, osmanski bi imperij osvojio Beč, Mletke i Bratislavu. Ova je tvrdnja točna, ali jedino ako se Hrvatska podrazumijeva u granicama koje je krojio Vojislav Šešelj – dakle, od Virovitice do Karlobaga. Veliki dijelovi današnje Hrvatske, naime, bili su dio osmanskog carstva, nastanjivao ih je znatan dio islamiziranog stanovništva, a nosili su i naziv 'Turska Hrvatska' kojim se nazivao i dio današnje zapadne Bosne.

2. Mi smo uvijek bili Europa

Riječ je o tvrdnji koja se provlači kroz diskurs politike i humanističkih znanosti, a osobito je učestalo izricana u devedesetima. Problem je ove tvrdnje što nije jasno na što se misli kad se veli 'Europa'. Ukoliko je riječ o kontinentu, onda je ova tvrdnja banalni turizam, ali tako su Europa i svi balkanski narodi. Ako se Europu shvati kao zajednicu zapadnih, razvijenih naroda koje su sudjelovale u velikim otkrićima, kolonizaciji, industrijalizaciji i tehnološkim mijenama, onda Hrvatska tu ne pripada, jer je sama bila kolonija, agrarna i tehnološki zaostala, a ozbiljno ju je industrijalizirao tek komunizam.

3. Hrvatska je sportska velesila

Još jedna tvrdnja koja se često izriče, a njena podvarijanta je i ona o Splitu kao 'najsportskijem gradu na svitu'.

Za jednu maloljudnu zemlju, Hrvatska doista ima iznimne uspjehe u kolektivnim sportovima s loptom – rukometu, vaterpolu, košarci i u manjoj mjeri nogometu.

Međutim, kad se pobroji statistika olimpijskih i svjetskih medalja, taj blještavi dojam ipak tamni, a Hrvatska se smješta na ljestvici otprilike ondje gdje i zemlje njezine veličine, poput Danske, Norveške, Irske, Slovačke.

Veliki uspjesi u sportovima koji su kod nas popularni navode nas da zaboravimo kako u nekim temeljnim, masovnim i popularnim sportovima nemamo baš nikakvih uspjeha. Na primjer, Hrvatska je u cijeloj povijesti osvojila samo dvije olimpijske medalje u atletici, a posljednju 1956.

4. Hrvati imaju jednu od najvećih dijaspora

Riječ je o mistifikaciji koja se osobito raširila devedesetih, kad je jedan dio vladajuće ideologije implicirao kako su Hrvati iz iseljništva 'najpraviji' Hrvati, s obzirom da nisu zatrovani utjecajem socijalizma. Hrvatska doista ima veliku dijasporu koja se iseljavala u nekoliko valova, od kojih su najveća dva: početkom 20. stoljeća nakon filoksere, te šezdesetih i sedamdesetih godina na vrhuncu 'gastarbajterstva'. Ali, komparacija bi pokazala da hrvatska priča nije ni po čemu izuzetna i da se uglavnom podudara s drugim zemljama južne Europe i Mediterana.

5. Hrvati su neduhoviti

To je jedan od čestih klišeja o Hrvatima, a uglavnom se temelji na jezivo neduhovitim zabavnim TV-emisijama. Ova konstatacija obično ide pod ruku s onom o mnogo duhovitijim Srbima i Bosancima. Zanimljivo je da ova tvrdnja ima i interne podvarijante: tako Dalmatinci smatraju da su neduhoviti Zagrepčani, a manjkav smisao za humor nekad se pripisuje i Istranima.

6. Hrvati snimaju slabe filmove

Ta tvrdnja toliko je ponavljana u publicistici i kavanskom razgovoru da se uvriježila kao općeprihvaćena istina, a obično s njom pod ruku ide i tvrdnja da su Srbi i Bosanci mnogo uspješniji 'filmmakeri'. Protiv ovakve paušalne ocjene, međutim, govore činjenice. Hrvatska kinematografija nastala je kasno (sredinom četrdesetih) i po broju filmova je prilično nevelika. Unatoč tomu, do početka šezdesetih dva su hrvatska filma nominirana za Oskara (Deveti krug i Cesta duga godinu dana), hrvatski redatelji Bauer i Tanhofer snimili su najbolje jugoslavenske filmove pedesetih, a u animaciji smo do ranih sedamdesetih bili velesila. Dojam inferiornosti stječe se poredbom s bližim susjedima: doista, u šezdesetima Srbi su imali jednu od najjačih kinematografija Europe, a niz bosanskih filmskih uspjeha u ovom desetljeću je izniman. Ali, hrvatski film jači je od većine malih europskih kinematografija.

7. Hrvatsku razdiru velike klasne razlike

Ovu tvrdnju često izriču sindikalisti, socijalni komentatori i političari koji u

trenutku kad je izriču nisu na vlasti. Ta tvrdnja obično ide pod ruku s onom o tome kako je u nas upropaštena srednja klasa. Međutim, empirijska istraživanja – uključujući nedavno Svjetske banke – opovrgavaju ovu tvrdnju. Relativna stopa siromaštva u Hrvatskoj je manje nego i u nekim razvijenim zemljama. Golema obiteljska bogatstva u nas su rijetka, a krajnje siromaštvo također, premda nažalost postoji.

8. Hrvati su jedan od najkatoličkijih naroda

Po toj tvrdnji, Hrvati su nakon Poljaka najodaniji, najnabožniji i katolicizmu najprivrženiji narod u Europi. Kao potvrdu te tvrdnje, navodi se veliki društveni utjecaj koji Crkva ima, visok postotak građana koji se deklariraju kao katolici i gotovo stopostotno prakticiranje vjeronauka i crkvenog braka. Spominju se čak 'najkatoličkiji klubovi' (Vlatko Marković), ili 'najkatoličkiji narod' (Z. Vukman). Ipak, sva relevantna sociološka istraživanja (uključujući i ona svećenika znanstvenika) pokazuju da to nije točno, i da je hrvatski katolicizam za razliku od poljskog više smjesa ideološke geste i etnografskog običaja. Postotak praktičnih vjernika među građanima u nas nije osobito visok. Etički postulati koje normira vjera slabo su raširena, dominira predetički kodeks snalaženja, mita, klijentizma i nepotizma.

9. Hrvati su uvijek propadali zbog nesloge

Ova parahistoriografska floskula nalazila se redovito u udžbenicima povijesti, i to ne samo nakon 1990., nego i ranije, u komunizmu. Tako se tumačilo da je nesloga kriva za pad ilirske kraljice Teute, za pogibiju Zvonimira i tisućljetnu vlast starih vladara, kao i za nesreće u Drugom svjetskom ratu. 'Zvonimirov mit' obično je bio na korist vladajućoj političkoj opciji, koja je opoziciju, disidente i one koji su surađivali s inozemstvom difamirali kao sijače nesloge. U Hrvatskoj povijesti, međutim, teško je naći slučaj da je nacija propala zbog nesloge. Hrvati su samo od 1941. do 1945. vodili građanski rat, a i tada je on bio dio mnogo šireg ideološkog konflikta. Upravo obratno, našu političku povijest karakteriziraju široki koalicijski pokreti u kojima sudjeluju i nevoljko surađuju čak i proturječne ideologije.

10. Marko Polo je podrijetlom s Korčule

Premda takvu tvrdnju izriču svi turistički vodiči, bedekeri, a u Korčuli se može vidjeti i navodna putnikova kuća, teorija po kojoj je Marco Polo Korčulanin stoji na staklenim nogama i za nju nema ozbiljnog povijesnog uporišta.

Marco Polo naprosto je lokalni mletački oblik imena Marko Pavao, a putnikova veza s obitelji (De)Polo ne može se potvrditi, među ostalim i zato jer u to vrijeme na istočnom Jadranu nema prezimena.

Tvrdnju da je Marko Polo Korčulanin historiografija izvan naših granica uglavnom nije prihvatila, a ponegdje je čak i predmet izrugivanja, među ostalim i u Wikipediji.

11. Splitska katedrala je najstarija na svijetu

Zgrada u kojoj se nalazi splitska katedrala doista je jako stara – sagrađena je u 4. stoljeću kad i Dioklecijanova palača. Ali, tu postoji jedan problem: ona

uopće nije sagrađena kao katedrala, nego kao carev mauzolej, a katedralom je postala kasnije.

12. Hrvatska je obala netaknuta

Hrvatska je obala doista manje izgrađena i manje eksploatirana od obala europskog sjeverozapadnog Mediterana – recimo, talijanske i španjolske. Međutim, to možemo zahvaliti prije malom stanovništvu i slabim komunikacijama nego svijesti o prostoru. Tamo gdje god je, naime, obala bila blizu velikih centara, dobro povezana i dostupna, ona je ekstremno unakažena, čega su najbolji primjeri šire splitsko područje, zadarsko primorje, jugozapadna Istra i neki sjeverni otoci.

13. Stranci su pokupovali našu obalu

Dok velika građana prihvaća kao potpuno samorazumljivu činjenicu da su stranci vlasnici većina hrvatskih banaka, telekomunikacija ili novina, zamisao da bi stranci mogli pokupovati obalnu liniju ili otoke kod naših građana izaziva užas. Taj užas dijelom je razumljivo uzrokovan skokom cijena nekretnina koje su za stanovnike priobalja postale nedosežne. Ali, stvarni broj stranaca koji su pokupovali kuće na Jadranu ipak je u neskladu s dijaboličkim proporcijama koje ovaj proces ima u svijesti javnosti. Za razliku od Baleara, dijelova obalne Španjolske ili čak Toskane, stranci na Jadranu još uvijek ne čine znatan dio stanovništva i daleko su od toga da tvore zatvorene zemljačke enklave. Jadran još uvijek dominantno 'okupiraju' tisuće domaćih iznajmljivača i vikendaša, a ne stranci.

14. Hrvatska ima povijesne prijatelje i neprijatelje

Prema ovoj predrasudi, Njemačka i Austrija trajni su hrvatski prijatelji, dok su, tzv. 'versajske sile' (Francuska, Britanija) uvijek protiv Hrvatske, a skloni Srbiji. Isto važi i za Rusiju. Međutim, na duljoj povijesnoj sekvenci ovaj stereotip baš i ne drži vodu. Zrinski i Frankopan pomoć su protiv Austrijanaca tražili upravo od Francuza. Starčević je kao ideolog bio izrazito protunjemački, zbog čega su ustaše i odustali od objavljivanja njegovih sabranih spisa. Čak i u suvremenoj povijesti, politika Britanije i Francuske prema bivšoj Jugoslaviji korjenito se mijenjala, a 'versajski saveznik' Srbije London predano je sudjelovao u NATO-ovom napadu na nju 1999.

15. Dinamo je, zapravo, osvojio kup UEFA-e

NK Dinamo doista je jedini hrvatski nogometni klub koji je osvojio jedan europski nogometni trofej. Godine 1967. osvojio je Kup velesajamskih gradova. U tom su se kupu natjecale uglavnom momčadi iz gradova u kojima su se održavali sajmovi (kao velesajam u Zagrebu). Hajduk, Crvena zvezda i Partizan (koji su zajedno s Dinamom činili takozvanu veliku četvorku jugoslavenskog nogometa) nikad se nisu natjecali u tom kupu. Od 1971. godine to je kup natjecanje bitno promijenjeno, a u njemu od tada sudjeluju oni klubovi koji u nacionalnim prvenstvima osvoje drugo, treće ili četvrto mjesto. Na internetskim stranicama Europske nogometne federacije Dinamo se, naravno, ne spominje kao osvajač Kupa Uefa.

Izvor: net.hr